

ΕΠΑΝΑΛΗΠΤΙΚΕΣ ΠΑΝΕΛΛΑΔΙΚΕΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ
Γ΄ ΤΑΞΗΣ ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΚΑΙ Δ΄ ΤΑΞΗΣ ΕΣΠΕΡΙΝΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ
ΤΕΤΑΡΤΗ 6 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ 2017
ΕΞΕΤΑΖΟΜΕΝΟ ΜΑΘΗΜΑ: ΙΣΤΟΡΙΑ ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΥ

ΟΜΑΔΑ ΠΡΩΤΗ

A1.

α) Φεντερασίων: σελ. 46 «Με τη λήξη των Βαλκανικών πολέμων (1913), η ενσωμάτωση της Θεσσαλονίκης στην Ελλάδα, μιας πόλης με σημαντικό -για τα μέτρα της περιοχής- βιομηχανικό υπόβαθρο και με κοσμοπολίτικο χαρακτήρα, αποτέλεσε σημείο αναφοράς για το εργατικό κίνημα. Η μεγάλη πολυεθνική εργατική οργάνωση της πόλης, η Φεντερασιόν, με πρωτεργάτες σοσιαλιστές από την ανοικτή σε νέες ιδέες εβραϊκή κοινότητα της πόλης, αποτέλεσε σημαντικό δίαυλο για τη διάδοση σοσιαλιστικής και εργατικής ιδεολογίας στη χώρα».

β) Οργανικός Νόμος (1900): σελ. 208 «Ένα σοβαρό ζήτημα, που αντιμετωπίστηκε με επιτυχία από την πρώτη κυβέρνηση της Κρητικής Πολιτείας, ήταν το καθεστώς της τοπικής Εκκλησίας. Με τον Οργανικό Νόμο του 1900, δόθηκε λύση σε ακανθώδη εκκλησιαστικά ζητήματα, όπως ήταν η σχέση της Εκκλησίας της Κρήτης με το Οικουμενικό Πατριαρχείο και η εκλογή Μητροπολίτη και Επισκόπων. Το βασικό σχήμα, που ισχύει με μικρές τροποποιήσεις έως σήμερα, είναι ένα καθεστώς ημιαυτόνομης Εκκλησίας, της οποίας ο Προκαθήμενος εκλέγεται από το Οικουμενικό Πατριαρχείο και η Κρητική Πολιτεία εκδίδει το Διάταγμα της αναγνώρισης και εγκατάστασής του».

γ) Συμφωνία Μουρνιών Κυδωνιάς: σελ. 215 «Στη διάρκεια της επανάστασης του Θερίσου οι διαπραγματεύσεις ήταν σκληρές και διήρκεσαν όλο το καλοκαίρι του 1905. Η τελική συμφωνία υπογράφηκε από τον Ελ. Βενιζέλο στις 2 Νοεμβρίου 1905 στο μοναστήρι των Μουρνιών Κυδωνιάς. Εξασφαλίστηκε γενική αμνηστία και οι Μ. Δυνάμεις δεσμεύτηκαν να επεξεργαστούν ένα χάρτη νέων παραχωρήσεων στον κρητικό λαό, αρνούμενες πάντως να επιτρέψουν την ένωση της Κρήτης με την Ελλάδα».

A2.

 $\alpha \rightarrow 7$, $\beta \rightarrow 5$, $\gamma \rightarrow 3$, $\delta \rightarrow 2$, $\epsilon \rightarrow 4$

B1.

α) σελ. 28 «Το 1841 ιδρύθηκε η Εθνική Τράπεζα. Η δραστηριότητά της στα πρώτα στάδια ήταν μάλλον χωρίς σαφή προσανατολισμό, καθώς οι συνθήκες που επικρατούσαν στην ελληνική οικονομία δεν ήταν δυνατόν να αλλάξουν με ταχείς ρυθμούς. Το μεγάλο της πλεονέκτημα και ταυτόχρονα η κύρια πηγή εσόδων της ήταν το εκδοτικό δικαίωμα, η δυνατότητα της να εκδίδει τραπεζογραμμάτια, χαρτονομίσματα δηλαδή, για λογαριασμό του ελληνικού κράτους. Το τελευταίο μάλιστα ενίσχυε ή και επέβαλλε την κυκλοφορία τους.

Προοδευτικά οι εργασίες της Τράπεζας εξαπλώθηκαν από την Αθήνα στις κύριες επαρχιακές πόλεις (Ερμούπολη 1845, Πάτρα 1846 κ.λπ.), γεγονός που βοήθησε στην αντιμετώπιση των αρνητικών επιρροών που ασκούσε το τοκογλυφικό σύστημα. Η Τράπεζα κέρδισε την εμπιστοσύνη της ελληνικής κοινωνίας, πράγμα που είχε ως συνέπεια τις διαδοχικές διευρύνσεις του μετοχικού της κεφαλαίου. Παρά την εξάπλωση του τραπεζικού συστήματος και την εμφάνιση νέων τραπεζικών ιδρυμάτων, η Εθνική Τράπεζα παρέμεινε για πολλές δεκαετίες το κυρίαρχο τραπεζικό συγκρότημα του ελληνικού χώρου».

β) σελ. 53 «Το 1927, με αφορμή το αίτημα της Ελλάδας στην Κοινωνία των Εθνών για παροχή πρόσθετου δανείου, τέθηκε το ζήτημα της δημιουργίας μιας κεντρικής κρατικής τράπεζας, που θα αναλάμβανε τη διαχείριση των χρεών, την έκδοση χαρτονομίσματος και την ενιαία εφαρμογή της κυβερνητικής οικονομικής πολιτικής. Παρά τις αντιδράσεις της Εθνικής Τράπεζας και κάτω από την πίεση των ξένων συμβούλων, το Μάιο του 1927 ιδρύθηκε η Τράπεζα της Ελλάδος, η οποία άρχισε τη λειτουργία της ένα χρόνο αργότερα».

«Πολύ γρήγορα πέτυχε σταθερές ισοτιμίες της δραχμής με τα ξένα νομίσματα, στηρίζοντας την έκδοση χαρτονομίσματος στα αποθέματά της σε χρυσό και συνάλλαγμα και εξασφαλίζοντας τη μετατρεψιμότητα του εθνικού νομίσματος σε χρυσό. Η επιτυχία αυτή οδήγησε τα δημόσια οικονομικά σε περίοδο ευφορίας,

βελτίωσε την πιστοληπτική ικανότητα του κράτους, ενίσχυσε την εισροή συναλλάγματος και τις επενδύσεις και προκάλεσε μία ισχυρή δυναμική που επέτρεψε τις σημαντικές πολιτικές, θεσμικές και οικονομικές πρωτοβουλίες της τελευταίας κυβέρνησης του Ελευθερίου Βενιζέλου (1928-1932). Η περίοδος αυτή κράτησε μέχρι τις αρχές του 1932, οπότε εκδηλώθηκαν στη χώρα οι συνέπειες της μεγάλης οικονομικής κρίσης, που ξεκίνησε από τη Νέα Υόρκη το 1929».

B2.

σελ. 140-142 «Στην αρχή η περίθαλψη των προσφύγων ήταν ως επί το πλείστον έργο εθελοντών. Καταρτίστηκαν επιτροπές από το Υπουργείο Εσωτερικών με έργο τη διανομή τροφίμων, ιματισμού και την παροχή στοιχειώδους οικονομικής βοήθειας. Τα έσοδα προέρχονταν από εράνους, δωρεές και μικρή κρατική επιχορήγηση. Τον Ιούλιο του 1914 ιδρύθηκε στη Θεσσαλονίκη *Οργανισμός*, με σκοπό την άμεση περίθαλψη και στη συνέχεια την εγκατάσταση των προσφύγων σε εγκαταλελειμμένα τουρκικά και βουλγαρικά χωριά της Κεντρικής και Ανατολικής Μακεδονίας. Παρεχόταν συσσίτιο, προσωρινή στέγη και ιατρική περίθαλψη, μέχρι οι πρόσφυγες να βρουν εργασία ή να αποκτήσουν γεωργικό κλήρο».

«Κατά την περίοδο του *Εθνικού Διχασμού* (1916-1917) η κυβέρνηση Βενιζέλου ίδρυσε στη Θεσσαλονίκη την «*Ανωτάτην Διεύθυνσιν Περιθάλψεως*». Τον Ιούλιο του 1917 (είχε επικρατήσει ο Βενιζέλος και ο βασιλιάς Κωνσταντίνος είχε εγκαταλείψει την Ελλάδα) ιδρύθηκε το *Υπουργείο Περιθάλψεως*. Για πρώτη φορά θεσμοθετήθηκε η περίθαλψη και για τις οικογένειες των εφέδρων που βρίσκονταν στο μέτωπο και για τις οικογένειες των θυμάτων του πολέμου».

«Μολονότι η Ελλάδα βρισκόταν σε πολεμική αναμέτρηση (Α' Παγκόσμιος πόλεμος) και οι οικονομικές συνθήκες ήταν αντίξοες, η φροντίδα για τους πρόσφυγες ήταν περισσότερο οργανωμένη από το 1917 έως το 1921. Σύμφωνα με στοιχεία των υπηρεσιών του Υπουργείου Περιθάλψεως, δέχτηκαν περίθαλψη κατά διαστήματα περίπου 450.000 πρόσφυγες».

«Η μέριμνα για τους πρόσφυγες περιελάμβανε:

- Διανομή χρηματικού βοηθήματος. Ιδιαίτερο επίδομα δινόταν σε ιερείς, δασκάλους και επιμελείς μαθητές.
- Διανομή συσσιτίου. Οργανώθηκαν καθημερινά συσσίτια από το κράτος ή το *Πατριωτικό Ίδρυμα* σε συνοικίες των πόλεων όπου ήταν συγκεντρωμένοι πολλοί πρόσφυγες.
- Παροχή ιατρικής περίθαλψης. Διορίστηκαν γιατροί, φαρμακοποιοί και μαίες, αποκλειστικά για τους πρόσφυγες
- Χορήγηση φαρμάκων και νοσηλεία σε νοσοκομεία, δημόσια ή ειδικά διαμορφωμένα για την περίθαλψη των προσφύγων.
- Στέγαση σε προσωρινά καταλύματα, (σκηνές ή παραπήγματα), σε δημόσια και σε επιταγμένα ή μισθωμένα ιδιωτικά κτίρια.
- Παροχή ενδυμάτων και κλινοσκεπασμάτων.
- Βοήθεια για εύρεση εργασίας.
- Δωρεάν μετακίνηση, ομαδική ή ατομική, για εύρεση στέγης και εργασίας ή για επιστροφή στις περιοχές της προηγούμενης εγκατάστασης».

ΟΜΑΔΑ ΔΕΥΤΕΡΗ

Γ1.

α) **σελ. 165** «Η διάσταση προσφύγων και γηγενών εκφράστηκε κυρίως:

Στην οικονομική ζωή. Υπήρχε ανταγωνισμός στην αγορά εργασίας, στην ιδιοκτησία της γης και σε άλλες επιχειρηματικές δραστηριότητες.

β) **σελ. 165** «Στην κοινωνική ζωή. Οι πρόσφυγες που κατοικούσαν στους συνοικισμούς ήταν απομονωμένοι, δεν είχαν συχνές επαφές με ντόπιους και προτιμούσαν να συνάπτουν γάμους μεταξύ τους. Δεν συνέβαινε το ίδιο με τους πρόσφυγες που εγκαταστάθηκαν μέσα στις πόλεις ή τα χωριά. Ο χώρος εργασίας, το σχολείο, η εκκλησία και κυρίως η γειτονιά έδιναν ευκαιρίες επικοινωνίας με τους ντόπιους. Σιγά-σιγά άρχισαν να συνάπτονται μικτοί γάμοι, που με την πάροδο του χρόνου γίνονταν όλο και περισσότεροι». *Την κατάσταση αυτή έρχεται να επιβεβαιώσει και η μαρτυρία της Ελένης Μαναήλογλου από το Ικόνιο που περιγράφει*

τη ζωή της όταν εγκαταστάθηκε στην Κέρκυρα, στο φρούριο, στις εκεί παράγκες το Μεγάλο Σάββατο. Όταν δυνατός αέρας ξήλωσε τις παράγκες, μεταφέρθηκαν στην εκκλησία του Αϊ-Γιώργη. Περιγράφει πως αρχικά δεν ταιριάζανε με τους Κερκυραίους λόγω του διαφορετικού τρόπου ζωής τους. Υπήρχε δυσκολία συνεννόησης στη γλώσσα. Κάτι που γίνεται αντιληπτό και στο κείμενο Β1, όπου οι πρόσφυγες γίνονταν αντικείμενο χλευασμού από τους αυτόχθονες, επειδή κάποιοι ήταν τουρκόφωνοι. Σταδιακά όμως επήλθε αφομοίωση και όπως αναφέρεται χαρακτηριστικά έγιναν πολλά συνοικέσια και Κερκυραίοι πήραν προσφυγοπούλες. (μικτοί γάμοι).

γ) σελ. 165 «Στην πολιτική ζωή. Πριν ακόμη από την παροχή στέγης και εργασίας, οι πρόσφυγες απέκτησαν την ελληνική ιθαγένεια και πολιτικά δικαιώματα. Εντάχθηκαν στο κόμμα του Βενιζέλου τόσο ως ψηφοφόροι όσο και ως πολιτευτές, βουλευτές και υπουργοί». Σύμφωνα και με στοιχεία του πρώτου κειμένου σε όλη τη δεκαετία του 1920 ο προσφυγικός κόσμος υπήρξε η σταθερότερη, συμπαγέστερη και μαζικότερη εκλογική βάση της βενιζελικής παράταξης και επειδή η μεγάλη πλειοψηφία των προσφύγων εγκαταστάθηκαν στη βόρεια Ελλάδα, εκεί κυριαρχούσαν οι βενιζελικοί. Ελάχιστοι ήταν οι πρόσφυγες που στελέχωσαν αντιβενιζελικά κόμματα και αυτό οδηγούσε συχνά και σε ενδοπαρταξιακές συγκρούσεις, ενώ υπήρχαν και εκλογικά τμήματα όπου ψήφιζαν οι πρόσφυγες και στην καταμέτρηση δεν βρισκόταν ούτε μια αντιβενιζελική ψήφος. Στις εκλογές του 1926 οι αντιβενιζελικοί δεν απέσπασαν την απόλυτη πλειοψηφία, γιατί ψήφιζαν και οι πρόσφυγες.

«Οι αντιβενιζελικοί και ο αντιβενιζελικός τύπος καλλιεργούσαν το μίσος εναντίον τους». Σύμφωνα με τη μαρτυρία του Νικολάου Μάρτογλου (κείμενο Β1) οι πρόσφυγες που έφθασαν στις Σπέτσες αντιμετωπίστηκαν με μίσος και χλευασμό από τους Παλαιοελλαδίτες, που ήταν βασιλικοί. Τους αποκαλούσαν τουρκόσπορους και με άλλα προσβλητικά λόγια, γιατί ήταν βενιζελικοί.

Σελ. 165-166 «Η αντίθεση μεταξύ προσφύγων και γηγενών, σε ελάχιστες περιπτώσεις πήρε τη μορφή ανοικτής σύγκρουσης. Ο όρος «πρόσφυγας», όμως, είχε στην κοινή συνείδηση υποτιμητική σημασία, για πολλά χρόνια. Η διαχωριστική γραμμή μεταξύ προσφύγων και γηγενών έπαψε να υπάρχει μετά τη δεκαετία του 1940. Αλλά και από πιο πριν οι πρόσφυγες πρώτης γενιάς και αργότερα τα παιδιά και τα εγγόνια τους συμμετείχαν σε όλες τις δραστηριότητες στη νέα πατρίδα τους».

Δ1.

α) **σελ. 84-85** «Κατά την περίοδο της διακυβέρνησης της χώρας από τον Χαρίλαο Τρικούπη, το όραμα για ένα σύγχρονο κράτος, το οποίο θα ήταν οικονομικά ανεπτυγμένο και ισχυρό στη διεθνή σκηνή, δεν πραγματοποιήθηκε. Παρά τη φορολογική επιβάρυνση των πολιτών, το κράτος οδηγήθηκε σε πτώχευση. Αστοί και διανοούμενοι απογοπεύονταν όλο και περισσότερο από τη γενικότερη κατάσταση και την αναποτελεσματικότητα του κράτους, το οποίο χαρακτηριζόταν από μια βραδυκίνητη γραφειοκρατία. Δεν έβλεπαν την επιθυμητή οικονομική ανάπτυξη, ενώ διαπίστωναν ότι μεγάλωνε η απόσταση από τα ευρωπαϊκά κράτη. Ανάλογη δυσaréσκεια επικρατούσε και σε μεγάλο μέρος των μικροκαλλιεργητών». *Σύμφωνα με το κείμενο Α που αποτελεί απόσπασμα από άρθρο του Βλάσση Γαβριηλίδη το κίνημα του Συνδέσμου βάλλει κατά της πλουτοκρατίας που αγνοεί τον αγροτικό, εμπορικό, βιομηχανικό κόσμο και αδιαφορεί για την ισχυροποίηση του έθνους και τις πραγματικές ανάγκες του στρατού και του στόλου.*

«Οι αξιωματικοί του στρατού ήταν επίσης δυσareστημένοι, καθώς εκτιμούσαν ότι λόγω οικονομικής αδυναμίας ο στρατός θα ήταν αναποτελεσματικός σε περίπτωση πολέμου». *Επιπρόσθετα, το κείμενο Β τονίζει πως ήταν έντονη η δυσaréσκεια των αξιωματικών του στρατού κατά του διαδόχου Κωνσταντίνου ήδη από την ήττα στον ελληνοτουρκικό πόλεμο του 1897 και αυτή αναζωπυρώθηκε και από διάφορους άλλους παράγοντες. Πλήγματα στην οικονομία και κυρίως στη γεωργική παραγωγή και επιβολή άδικων φόρων με συνέπεια την οικονομική δυσπραγία όλων των μισθωτών, άρα και των αξιωματικών του στρατού. Επομένως, οι αξιωματικοί δυσareστούνται για λόγους όχι μόνο εθνικούς αλλά και οικονομικούς και επαγγελματικούς.*

«Όλα αυτά οδήγησαν σε κρίση της εμπιστοσύνης προς τα κόμματα συλλήβδην, οι άνθρωποι πίστευαν ότι οι θεσμοί και τα κόμματα δεν ήταν ικανά να υλοποιήσουν τις επιθυμίες τους».

«Στο διάστημα από την πτώχευση του 1893 έως τον ελληνοτουρκικό πόλεμο του 1897 τα δύο μεγάλα κόμματα προσπάθησαν να υλοποιήσουν το πολιτικό τους πρόγραμμα, χωρίς όμως επιτυχία, γεγονός που δημιούργησε την εντύπωση ενός

γενικού αδιεξόδου. Ούτε το δηλιγιαννικό κόμμα μπόρεσε, ελλείψει χρημάτων, να τηρήσει την υπόσχεσή του για λιγότερους φόρους, ούτε το τρικουπικό να συνεχίσει το εκσυγχρονιστικό του πρόγραμμα».

«Ο ελληνοτουρκικός πόλεμος του 1897, που τελείωσε με ολοκληρωτική ήττα της Ελλάδας, επέτεινε το πολιτικό αδιέξοδο. Η δυσπιστία προς τα κόμματα κορυφώθηκε και έδωσε στον Γεώργιο την ευκαιρία να επιβληθεί στο Κοινοβούλιο και να ασκεί προσωπική πολιτική. Όσες μεταρρυθμίσεις έγιναν μέχρι το 1909, κατά κύριο λόγο από κυβερνήσεις του τρικουπικού κόμματος υπό την ηγεσία του Γεωργίου Θεοτόκη, ήταν διοικητικού χαρακτήρα (π.χ. αποκέντρωση)».

Σελ. 86 «Το μοναδικό νέο πολιτικό στοιχείο έως το 1909 ήταν η εμφάνιση της κοινοβουλευτικής ομάδας των Ιαπώνων, πολιτικού μορφώματος υπό τον Δημήτριο Γούναρη, που ιδρύθηκε το 1906. Επίκεντρο της κριτικής του ήταν η αδυναμία του πολιτικού συστήματος να προσαρμοστεί στις εξελίξεις της κοινωνίας. Η ομάδα δεν μπόρεσε να επιβιώσει και διαλύθηκε το 1908. Εν τω μεταξύ οι συντεχνίες και οι εργατικές ενώσεις έκαναν διαδηλώσεις ζητώντας φορολογικές ελαφρύνσεις και περιορισμό της γραφειοκρατίας».

Σελ. 86-87 «Το 1909 συντελείται μια τομή στην πολιτική ιστορία της Ελλάδας γενικότερα, και των πολιτικών κομμάτων ειδικότερα. Στις 15 Αυγούστου 1909 εκδηλώθηκε κίνημα στο Γουδί, το οποίο έγινε από τον *Στρατιωτικό Σύνδεσμο*, μια μυστική ένωση στρατιωτικών, με αιτήματα που αφορούσαν μεταρρυθμίσεις στο στρατό, τη διοίκηση, τη δικαιοσύνη, την εκπαίδευση και τη δημοσιονομική πολιτική». *Τα αιτήματα του Στρατιωτικού Συνδέσμου αποτυπώνονται στην προκήρυξή του την ημέρα του κινήματος. Απευθυνόμενος προς την πολιτειακή και πολιτική ηγεσία του τόπου και όλο τον ελληνικό λαό κάνει λόγο για την ταπεινωτική θέση της χώρας. Με βασικό σύνθημα την «Ανόρθωση» τοποθετεί ως πρωταρχικό αίτημα την αναδιοργάνωση του στρατού. Παρακαλεί τον βασιλιά Γεώργιο να απομακρύνει από την ενεργό διοίκηση του στρατεύματος τους γιους του, θεωρώντας τους ακατάλληλους για τη θέση αυτή. Σχετικά με τη θρησκεία θεωρεί πως δεν ανταποκρίνεται στην αποστολή της, την πνευματική και ηθική συγκρότηση του λαού,*

ενώ αναφέρεται και στη διαφθορά στη διοίκηση, η οποία πρέπει να γίνει έντιμη. Στον τομέα της απονομής της δικαιοσύνης διατυπώνει τη θέση πως αυτή θα πρέπει να απονέμεται άμεσα, αντικειμενικά – χωρίς διακρίσεις και με ισότητα απέναντι σε όλους τους πολίτες. Η εκπαίδευση πρέπει να στοχεύει στην κάλυψη τόσο των ενόπλων δυνάμεων όσο και ικανών επαγγελματιών. Τέλος, κρίνει αναγκαία τη θωράκιση της ζωής, της τιμής και της περιουσίας των πολιτών και τη βελτίωση της ελληνικής οικονομίας.

Σελ. 87-88 «Ο Στρατιωτικός Σύνδεσμος δεν εγκαθίδρυσε δικτατορία, αλλά προώθησε τα αιτήματά του μέσω της Βουλής. Με αφορμή το κίνημα, έγινε στις 14 Σεπτεμβρίου μεγάλη διαδήλωση των επαγγελματικών σωματείων της πρωτεύουσας. Οι διαδηλωτές υποστήριξαν το διάβημα του Στρατιωτικού Συνδέσμου και υπέβαλαν ψήφισμα στο παλάτι με το οποίο ζητούσαν την επίλυση σειράς οικονομικών αιτημάτων».

β) σελ. 88 «Υπό την πίεση του Συνδέσμου η Βουλή ψήφισε, χωρίς ιδιαίτερη προετοιμασία και συζήτηση, μεγάλο αριθμό νόμων, που επέφεραν ριζικές αλλαγές. Το Φεβρουάριο του 1910 η Βουλή αποφάσισε την αναθεώρηση ορισμένων άρθρων του συντάγματος. Έτσι προκηρύχθηκαν εκλογές, από τις οποίες προήλθε αναθεωρητική βουλή. Στις 15 Μαρτίου 1910 ο Στρατιωτικός Σύνδεσμος διαλύθηκε έχοντας επιτύχει τις επιδιώξεις του».

Οι απαντήσεις είναι ενδεικτικές και εναπόκεινται στην κρίση των μαθητών

Επιμέλεια: Άρης Τσιαντόπουλος